

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Митяй О. В.

Анотація. У статті досліджуються питання державного регулювання та нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в Україні. Визначена провідна роль держави у забезпеченні фінансової безпеки, в контексті чого виділені її основні функції. На основі розгляду базового господарського та фінансового законодавства зроблено висновки про неповноту законодавчої бази забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та подано принципи його формування.

Ключові слова: фінансова безпека, суб'єкти підприємництва, захист інтересів підприємців, нормативно-правове забезпечення, державне регулювання.

Аннотация. В статье исследуются вопросы государственного регулирования и нормативно-правового обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства в Украине. Определена ведущая роль государства в обеспечении финансовой безопасности, в контексте чего выделены ее основные функции. На основе рассмотрения базового хозяйственного и финансового законодательства сделаны выводы о неполноте законодательной базы обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства и представлены принципы его формирования.

Ключевые слова: финансовая безопасность, субъекты предпринимательства, защита интересов предпринимателей, нормативно-правовое обеспечение, государственное регулирование.

Постановка проблеми. Основою ефективного розвитку підприємництва є забезпечення фінансової безпеки як основної складової економічної безпеки підприємства. У зв'язку із цим першочергового значення набуває забезпечення на підприємствах комплексної системи фінансової безпеки, яка стала б запорукою досягнення і підтримання найважливіших фінансових показників на рівні, необхідному для створення передумов ефективного функціонування в поточному та перспективному періодах. Особливо гостро ця проблема виникає в ситуації, що пов'язана з підприємницьким ризиком, недобросовісною конкуренцією, а також слабкістю або відсутністю необхідної законодавчої бази діяльності суб'єктів господарювання. Побудова результативної системи фінансової безпеки підприємства можлива за умови вивчення правового поля, в якому функціонує підприємство. Отже, за сучасних умов правове регулювання безпеки підприємницької діяльності набуває важливого значення є актуальним питанням дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Питання державного регулювання та нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки підприємств в Україні розглядали такі вчені, як О.І. Барановський [9].

М.М. Горячева [13], З.С. Варналій [10], Л.І. Донець [15], Єрмошенко [14], М.І. Камлик [17], В.А. Копилов [18], та ін. Однак недостатньо вирішеним залишається питання ролі державного регулювання у забезпеченні фінансової безпеки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Правове забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на сьогоднішній день є складною і важливою проблемою, вирішення якої, у свою чергу, дасть можливість економічно розвиватися та фінансово стабілізуватися підприємствам. В зв'язку з цим, необхідно вивчити основи її забезпечення та критерії виявлення загроз, які можуть негативно вплинути на фінансово-економічне становище. Саме тому для вирішення цього питання важливого значення набуває правове забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в Україні [11].

Держава здійснює регулювання всього комплексу відносин, забезпечуючи необхідні умови для узгодження інтересів держави, регіону, підприємства й особи. Фінансова безпека підприємництва є структурною характеристикою проблем взаємоузгодження державного регулювання та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності й суспільства, оцінкою структурної збалансованості розвитку

економіки [11]. Отож держава повинна виступати координатором і регулятором забезпечення фінансової безпеки.

Визначальна роль держави в цьому контексті зумовлена, зокрема, наявністю в її органів державно-владних повноважень, головні з яких закріплено Конституцією України, що наділяють їх правом видавати юридичні акти, які є обов'язковими для виконання іншими суб'єктами права, у тому числі підприємствами, установами й організаціями (перш за все це стосується законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів). Основними функціями держави в контексті регулювання питань фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в Україні є: захист прав власності, забезпечення вільного підприємництва, стимулювання ділової активності, боротьба з монополістичними тенденціями, забезпечення законності та правопорядку в господарській сфері, регулюванні грошового обігу, зовнішньоекономічній діяльності [20]. Окрім указаних вище функцій, пов'язаних з питаннями фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, держава виконує ще ряд, а саме: сертифікацію, стандартизацію, патентування, квотування.

На сьогоднішній день в Україні немає окремого правового документа, який би регулював відносини між суб'єктами права по підношенню до захисту бізнесу від зазіхань, як з боку злочинних угруповань, так і з боку корумпованих владних структур. Тож норми права, які регулюють вказані відносини знаходяться в окремих Законах України та в підзаконних нормативних актах. І це, у свою чергу, негативно позначається на соціально-економічному становищі держави, підприємств.

Слід зазначити, що на міжнародному рівні є законодавчі акти, що регулюють певні питання, пов'язані з фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва. Так, одним з основоположних актів щодо банкрутства підприємств є Європейська конвенція «Про деякі міжнародні аспекти банкрутства» [8]. Цей документ у випадку відкриття процедури банкрутства в одній з держав, що приєдналися до Конвенції, регулює такі аспекти: здійснення деяких повноважень конкурсного керівника відносно розпорядження майном боржника на

території інших держав – учасниць Конвенції; відкриття вторинного банкрутства в інших державах-учасницях; передавання інформації кредиторам, які перебувають на території інших держав-учасниць, і порядок подання ними претензій до боржника. Також цим документом пояснюються міжнародні аспекти відкриття справи про банкрутство, непрямой міжнародної компетенції, часткової оплати вимог кредиторів, багато уваги приділяється питанню вторинного банкрутства підприємств.

Основою нормативно-правової бази регулювання фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності є Конституція України [1]. Ґрунтуючись на основних засадах Конституції, уряд України будує державну політику. Правові засади, які здійснюють опосередкований вплив на фінансову безпеку суб'єктів підприємництва, визначаються статтею 92 Конституції України, а саме: правовий режим власності; правові засади та гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання; засади зовнішньоекономічної діяльності і митної справи; організація державної статистики.

З метою системного підходу до захисту економічних інтересів у 1997 р. Верховною Радою України було прийнято Концепцію національної безпеки України [7]. У прийнятій Концепції розглядаються основи національної безпеки України, об'єкти та принципи забезпечення національної безпеки, загрози національній безпеці, основні напрями державної політики національної безпеки України та система національної безпеки України. Звісно, ця концепція не здійснює прямого впливу на фінансову безпеку суб'єктів підприємництва, але опосередкований вплив має.

Зазначимо, що Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про основи національної безпеки України», який набрав чинності з 30 липня 2003 року. Окремо фінансову безпеку цей Закон не визначає. Однак наведено деякі складові фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, а саме: критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромислового комплексу [6].

Деякі аспекти, що стосуються фінансової безпеки суб'єктів підприємництва висвітлює Господарський кодекс України [2]. Забезпечення

фінансової безпеки держави, підприємства визначається V розділом Бюджетного кодексу України – «Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення» [2]. Окремі питання регулювання фінансової безпеки підприємств висвітлені в Податковому кодексі України, прийнятому у грудні 2010 року. Переваги Податкового кодексу визначаються позитивними змінами таких індикаторів: створення умов для активізації підприємницької діяльності, зниження рівня корупції, здійснення реальних кроків на шляху становлення правової держави, ефективне використання коштів державного бюджету, що надійшли від сплати податків і зборів, раціоналізація структури державних видатків із метою збільшення обсягу державних інвестицій у людський капітал [4].

Суспільні відносини, пов'язані з забезпеченням безпеки бізнесу, регулюють Закони України: «Про цінні папери і фондову біржу», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про інвестиційну діяльність», «Про підприємства в Україні» та ін.

В Україні, на жаль, на сьогодні відсутні ґрунтовні законодавчі розробки, що регулюють фінансову безпеку підприємства. З існуючих законодавчих актів найбільше уваги приділяється питанням банкрутства підприємств. Нині з урахуванням усіх поправок та змін Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [5] встановлює умови, порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності-боржника або визнання його банкрутом і застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Цей закон дає визначення ряду термінів: неплатоспроможність, боржник, банкрутство, суб'єкт банкрутства (банкрут), кредитор, конкурсні кредитори, поточні кредитори, грошове зобов'язання, безспірні вимоги кредиторів, досудова санація, розпорядження майном боржника, розпорядник майна, санація, реструктуризація підприємства, керуючий

санацією, арбітражний керуючий, мирова угода.

Адекватна протидія загрозам фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності потребує від персоналу підприємства чи залучених фахівців спеціальних умінь та навичок. Понад це, є необхідність правової регламентації відповідної діяльності щодо захисту інтересів підприємства. Права та обов'язки служб безпеки суб'єктів господарювання не визначені ані на рівні закону, ані на рівні підзаконного нормативно-правового акта. Хоча відповідний законопроект (проект Закону про служби безпеки суб'єктів господарювання) зареєстровано у Верховній Раді від 30.03.2006 р. за № 9264, і спрямований на визначення правових, організаційних та управлінських основ функціонування служб безпеки суб'єктів господарювання, порядку їх взаємодії з іншими суб'єктами, які здійснюють діяльність щодо убезпечення прав, обов'язків і гарантій служб безпеки у зв'язку із здійсненням цієї діяльності.

Проведені дослідження підтверджують, що на сьогодні в Україні фінансова безпека суб'єктів підприємництва недостатньо регулюється державою. Основними принципами забезпечення фінансової безпеки підприємства мають стати:

- первинність закону під час діяльності із забезпечення фінансової безпеки;
- необхідність розробки, прийняття і реалізації державної стратегії забезпечення фінансової безпеки;
- збалансованість фінансових інтересів особи, підприємства, держави;
- використання методології стратегічного планування для безпеки фінансово-кредитної сфери;
- необхідність постійного відстеження загроз фінансовій безпеці тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на сьогодні в Україні фінансова безпека суб'єктів підприємництва недостатньо регулюється державою. Відсутні в необхідному обсязі відповідні законодавчі акти, що, звісно, негативно впливає на рівень фінансової безпеки підприємств.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (Редакція станом на 03.02.2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" № 1499-IV: станом на 17 лютого 2013 р. (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України "Про основи національної безпеки України": від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zeda.zakon.ua>. № 984-IV-ВР. – К., 2003.
7. Постанова Верховної Ради України від 18.07.1995 р. № 532-95-п „ Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України".
8. Європейська конвенція "Про деякі міжнародні аспекти банкрутства": станом на 5 червня 1990 р. – Стамбул, 1990.
9. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія / О.І. Барановський. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
10. Варналій З.С. Економічна безпека: [навчальний посібник] / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
11. Вихристюк О. С. Нормативно-правове забезпечення регулювання економічної безпеки підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nprmap/2010_2/pdf_files/231-236.pdf
12. Гривківська О.В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства: [Монографія] / О.В. Гривківська. – Тернопіль: Астон, 2012. – 340 с.
13. Горячева К.С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // Менеджер. – 2004. – №2 (28). – С. 96-103.
14. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: Видавничий центр КНТЕУ, 2001. – 310 с.
15. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: [Навч. пос.] / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
16. Загорельская Т.Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления. / Т.Ю. Загорельская // Научные труды ДонНТУ. – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – Вып.103-4. – С. 215-218.
17. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібник / М. І Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
18. Копилов В.А. Методологічні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки держави / В. А. Копилов, Т. І. Єфименко // Стратегічна панорама, 2007. – №3. – С. 38-45.
19. Омелянович Л.О. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія / Л.О. Омелянович, Г.Є. Долматова. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 195 с.
20. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Стеченко Д. М. – К. : МАУП, 2000. – 172 с.